

Пасічник О.О.

кандидат педагогічних наук,
доцент, кафедра іноземних мов,
Хмельницький національний
університет, м. Хмельницький

КОНСТРУЮВАННЯ ЗМІСТУ КОРЕКТИВНОГО КУРСУ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті обґрунтовано необхідність упровадження корективного курсу з іноземних мов на немовних факультетах ВНЗ з метою забезпечення наступності іншомовної освіти та створення умов для формування професійної іншомовної компетентності студентів. Визначено дидактико-методологічні підходи до конструювання змісту такого корективного курсу.

Ключові слова: корективний курс, немовні спеціальності, професійна іншомовна комунікативна компетентність.

В статье обоснована необходимость внедрения корективного курса по иностранному языку на неязыковых факультетах ВУЗов с целью обеспечения преемственности иноязычного образования и создания условий для формирования профессиональной иноязычной компетентности студентов. Определены дидактико-методологические подходы к конструированию содержания такого коррективного курса.

Ключевые слова: коррективный курс, неязыковые специальности, профессиональная иноязычная коммуникативная компетентность.

The author provides reasons for introducing remedial FL courses for non-linguistic students in higher educational institutions. They are deemed a necessary instrument to provide consistency of FL education and create conditions for further shaping of students' communicative competence. Didactic and methodological aspects of remedial FL course are outlined in the article.

Key words: remedial FL course, students of non-linguistic specialities, professional FL competence.

Постановка проблеми. В умовах інтенсивних соціальних перетворень проблема реформування змісту освіти набуває особливого значення. Одним із пріоритетних напрямів має стати модернізація системи навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах на немовних спеціальностях, оскільки, попри задекларовану державою інтенсифікацію співробітництва з зарубіжними партнерами, де володіння мовою є однією з необхідних умов, у останні роки спостерігалось відверте недооцінювання важливості іншомовної підготовки студентів. Так, починаючи з 2009 року, відбувалося скорочення обсягу навчального навантаження на цю предметну галузь, що зумовило порушення принципу наступності та унеможливило повноцінну професійно орієнтовану іншомовну підготовку. Як наслідок, переважна більшість випускники вітчизняних ВНЗ не може демонструвати належний рівень володіння мовою.

Зайве говорити, що рівень іншомовної комунікативної компетентності визначає здатність людини брати участь у міжособистісному та професійному спілкуванні, а також дає можливість здійснювати безперервну освіту, що є невід'ємною характеристикою професійної компетентності фахівця будь-якого профілю.

Зміст професійної іншомовної підготовки у ВНЗ повинен характеризуватися інтегративністю та міждисциплінарністю, бути зорієнтованим на досягнення конкретних цілей та відображати соціальне замовлення у галузі підготовки майбутніх фахівців. Крім того вивчення іноземної мови на немовних спеціальностях повинно мати прагматичну спрямованість і формувати не просто знання мови, а й уміння використовувати її для задоволення комунікативних потреб у реальних умовах спілкування. Ці вимоги повинні лягти в основу створення навчальних програм для предметної галузі «іноземні мови» і стати визначальними при доборі засобів, методів і форм навчальної діяльності з метою досягнення оптимального рівня іншомовної компетентності.

Проте, в умовах скорочення обсягу навчального навантаження, неможливо забезпечити ґрунтовність отриманих знань та трансформувати їх у відповідні уміння та навички, що зумовлює низький рівень професійної іншомовної комунікативної компетентності [1, с.2]. Вирішенню цих проблем сприятиме забезпечення наступності іншомовної освіти в системі «школа – ВНЗ», збільшення обсягу навчального навантаження та запровадження корективних курсів з іноземних мов, спрямованих на вирівнювання знань, умінь і навичок студентів, які розпочинають вивчення іноземних мов у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичні аспекти визначення змісту і методів навчання іноземних мов досліджувалися у працях І. Бім, Л. Галікової, Т. Грабой, Т. Ємельянової, В. Зикової,

Г. Ізмайлової, О. Іскандерової, О. Клименко, О. Петрової та ін. Питання формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей перебували в полі зору таких науковців, як Г. Борозенець, І. Вяхк, О. Герасименко, О. Грош, Г. Козлакова, Т. Костюкова, Л. Нагорнюк та ін. Про необхідність введення підготовчо-корективних курсів навчання іноземних мов з метою підвищення рівня іншомовної компетентності студентів у різний час зазначали Л. Абросимова, І. Годинська, А. Гембарук, П. Гурвич, Т. Тернових та ін. Проте ці питання не отримали цілісного відображення у сучасній педагогіці вищої школи.

Аналіз наукових джерел і практичний досвід викладання англійської мови на немовних спеціальностях ВНЗ зумовлюють необхідність розробки сучасних теоретичних і практичних підходів до добору змісту та організації корективних курсів з іноземної мови.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності упровадження корективних курсів з іноземної мови у ВНЗ та визначенні дидактико-методичних підходів до конструювання їх змісту.

Виклад основного матеріалу. Необхідність адаптації студентів-першокурсників до нового навчального середовища, розвиток уже отриманих ними у школі умінь і навичок та, на їх основі, оволодіння новими способами навчальної діяльності є очевидним і актуальним питанням сьогодення. Завданням викладачів є забезпечити таку наступність, а також створити умови для ефективного засвоєння студентами нових навчальних стратегій з метою подальшої раціональної організації процесу навчання. Навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей об'єктивно відрізняється від навчання майбутніх філологів як за рахунок нижчої мотивації до вивчення іноземної мови, так і за рахунок неоднорідності попередньої іншомовної підготовки, яка здебільшого визначається в діапазоні від А1 до В1.

Як зазначають у своїй публікації Л. Томазенко та Л. Хілько, щорічні тестування першокурсників немовних ВНЗ демонструють гнітючу картину: студенти читають і перекладають зі словником адаптовані тексти; техніка читання досить слабка; майже в усіх студентів погана вимова; запас слів – менше 300-400 одиниць, що складає менше половини необхідного запасу для випускників середніх шкіл, відтак діалогічне та монологічне мовлення також знаходяться на низькому рівні – здебільшого першокурсники можуть розказати кілька розмовних тем – як правило, вивчених напам'ять; погано орієнтуються в граматичному матеріалі [6, с.200-204]. Така якість володіння іноземною мовою співвідноситься з рівнем А1 у термінах Ради Європи. Це означає, що студент може розуміти і вживати побутові повсякденні вирази, а також будувати елементарні речення з метою задоволення конкретних побутових потреб; може відрекомендуватись або представити когось; може

запитувати і відповідати на запитання про деякі деталі особистого життя, про людей, про речі тощо; може взаємодіяти на простому рівні, якщо співрозмовник говорить повільно і чітко та готовий прийти на допомогу [2, с.47]. Вочевидь, такий рівень не є достатнім для професійно зорієнтованого вивчення іноземної мови.

Варто також зазначити, що ці характеристики не є притаманними без винятку всім студентам немовних спеціальностей. Так, серед них є ті, хто повною мірою виконали вимоги шкільної програми, деякі брали участь в олімпіадах з іноземною, успішно склали ЗНО та отримали високі бали та володіють мовою на рівні B1. Перебуваючи на цьому рівні, особа може розуміти основний зміст чіткого нормативного мовлення на теми, близькі і часто вживані у професійному середовищі, у навчанні, під час дозвілля тощо; вирішувати більшість проблем під час перебування у країні, мова якої вивчається; може просто і зв'язано висловитись на знайомі теми або теми особистих інтересів; може описати досвід, події, сподівання, мрії тощо [2, с.47].

Очевидним є те, що така різнорівневність не сприяє ефективності навчального процесу і не відповідає меті навчання іноземної мови у ВНЗ, яка передбачає вивчення мови не тільки на побутовому, культурологічному, а й професійному рівні, формування комунікативних умінь та навичок у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній та письмовій формах, та подальше досягнення студентами рівня B2. Цей рівень володіння іноземною мовою дасть змогу користувачам розуміти основні ідеї тексту як на конкретну, так і на абстрактну тематику, брати участь у дискусіях за фахом, вільно спілкуватися з носіями мови у межах широкого кола тем, висловлювати власну думку з певної проблеми, наводячи різноманітні аргументи за і проти.

Відтак, вище зазначені аспекти стають передумовою уведення корективних курсів навчання іноземних мов на немовних спеціальностях, які стануть «плацдармом» для подальшого формування у студентів такого рівня іншомовної комунікативної компетентності, який необхідний для вирішення особистісно значущих і професійних завдань. Також це дасть змогу раціонально використовувати іншомовний досвід, набутий у середній школі, та здійснювати подальше ефективне планування навчального процесу у ВНЗ.

Варто зазначити, що проблема корективного курсу характерна не лише для країн пострадянського простору, але й ряду розвинених країн, де іншомовна підготовка характеризується відносно високими якісними показниками. Для прикладу, в ОАЕ – володіння іноземною мовою є обов'язковим для вступу до федеральних ВНЗ, так само як і її подальше вивчення, оскільки викладання багатьох предметів ведеться англійською

мовою. Однак, низька якість шкільної іншомовної освіти змушує витратити до 30% бюджету федеральних ВНЗ на проведення корективних курсів з іноземної мови. Зазначається, що їх тривалість варіюється від одного до двох років після закінчення школи, перед тим, як абітурієнт матиме право відвідувати університетські курси. Безперечно, перекладати відповідальність за вади шкільної системи освіти на ВНЗ – не самий правильний підхід, проте він дає відповідні результати [3, с.27]

Розглядаючи питання конструювання змісту корективних курсів для студентів немовних спеціальностей, ми погоджуємось із думкою А. Гембарук стосовно врахування таких принципів: гуманістичного спрямування змісту навчання; зв'язку теорії з практикою; відповідності змісту навчання віковим інтелектуальним можливостям студентів (доступності); комунікативного спрямування змісту навчання; диференціації; автентичності; життєвої орієнтації навчання; формування позитивної мотивації навчання [1, с.10]. Крім того, наголошуємо на тому, що цей етап, так само як і основний курс має передбачати взаємозв'язане вивчення мови в усіх видах мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, письмо, читання). Він включає повторення та узагальнення мовного і мовленнєвого матеріалу, який вивчався у середній школі з метою вирівнювання знань, навичок і вмінь першокурсників та їх підготовку до оволодіння іноземною мовою для професійних цілей.

Специфіка курсу полягає у поєднанні соціокультурного компонента з метою подолання негативних стереотипів у сприйнятті студентами інших культур та запобігання непорозуміннь у процесі спілкування з носіями іноземної мови, паралельно з поетапним введенням професійної лексики та наповненням академічних тем професійно спрямованим змістом. Підтвердження цієї думки знаходимо у низці наукових досліджень (В.Топалової, Н.Саєнко, О.Тарнопольського, Р. Гришкової та ін.). До прикладу, на інтегративний характер іншомовної комунікативної компетентності, який складається з чотирьох компонентів: мовного (лінгвістичного), соціокультурного, стратегічного та професійного, вказує у своєму дисертаційному дослідженні і Л. Нагорнюк, наголошуючи на тому, що соціокультурний компонент повинен охоплювати фонові знання (сукупність відомостей про соціокультурні особливості народу, мова якого вивчається, і стандарти комунікативної поведінки – норми вербальної та невербальної поведінки, прийняті в цій культурній спільноті), мовний і мовленнєвий матеріал, необхідний для розкриття соціокультурної інформації (реалії, вільні та сталі словосполучення, формули мовленнєвого етикету, навички та вміння оперувати фоновими знаннями, мовним і мовленнєвим матеріалом соціокультурного змісту [4, с.9].

На користь соціокультурного компонента свідчить також і той факт, що

на першому році навчання студентам викладаються загальноосвітні предмети та основи курсів за спеціальністю, а не фахові дисципліни. Відтак, у них ще не сформований понятійно-термінологічний апарат своєї спеціальності та не усвідомлені логічні зв'язки між окремими професійними поняттями та технологічними процесами, які вони презентують. За таких умов курс професійно зорієнтованої іноземної мови «на випередження» може не принести позитивних результатів. Тому перехід до професійно зорієнтованого вивчення іноземної мови, на думку науковців, має відбуватися поступово, а професійна тематика повинна уводитися «дозовано» [5, с.27].

Як уже зазначалося вище, різна якість шкільної іншомовної підготовки студентів зумовлює необхідність уведення завдань різного рівня складності, що відповідає принципу диференціації та індивідуалізації навчання і дозволяє кожному студенту усвідомлено підходити до результатів своєї навчальної діяльності. Особливий акцент при цьому робиться на активних формах роботи (групові, парні), які сприяють розвитку творчих здібностей студентів, мислення та підвищують інтерес до вивчення іноземної мови. Послідовність таких, методично обґрунтованих завдань, дозволяє реалізувати комунікативний аспект навчального процесу на всіх стадіях формування мовних та мовленнєвих умінь та навичок.

На жаль, часто в студентів немовних спеціальностей спостерігається низький рівень мотивації до вивчення іноземної мови, тому, що іноземна мова – складний предмет, який вимагає багато сил, часу і наполегливості. Впевненість у неможливості подолати ці перешкоди, невіра в свої сили, а часом і небажання долати певні труднощі, призводять до зниження інтересу до іноземної мови. Відтак, вважаємо, що корективний курс із посильними для студентів завданнями проблемного характеру допоможе викладачеві створити ситуацію успіху в процесі навчання, чим дасть змогу активізувати позитивну емоційну налаштованість студентів, допоможе попередити перевтому, тривожність та інші негативні психологічні стани, а також сприятиме розкриттю особистісних рис кожного студента та процесу його самовдосконалення. Крім того, з метою стимулювання внутрішньої мотивації самовдосконалення комунікативних умінь на заняттях з іноземної мови необхідно, щоб викладачі оволоділи системою дидактичних методів і засобів, які повинні забезпечити позитивну налаштованість на професійну комунікативну діяльність, враховуючи при цьому мовний рівень групи. У цьому розумінні необхідно робити акцент на формування у студентських групах сприятливого соціально-психологічного середовища, яке передбачає створення творчої атмосфери на заняттях та стимулювання процесу розвитку творчого потенціалу студентів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином,

основна мета корективного курсу – вирівняти якість іншомовної підготовки студентів-першокурсників та створити оптимальні умови для переходу до професійно зорієнованого вивчення мови. Зміст корективного курсу має відповідати пізнавальним особистісним і професійним запитам студентів, враховувати рівень їх іншомовної підготовки. Вважаємо за доцільне поєднувати соціокультурну, побутову та професійну тематику в межах корективного курсу. Корективний курс сприяє забезпеченню наступності в системі «старша школа – ВНЗ»; надає можливість поетапного формування іншомовної компетентності; створює передумови для подальшого розвитку професійних комунікативних умінь студентів.

Проведене дослідження не вирішує всіх проблем формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей у ВНЗ. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці цілісної системи навчання іноземних мов у ВНЗ.

Список використаних джерел:

1. Гембарук А.С. Дидактичне моделювання змісту навчання іноземної мови як загальноосвітнього предмета для педагогічних навчальних закладів І–ІІ рівнів акредитації : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.09 – теорія навчання / А.С. Гембарук. – Київ, 2005. – 20 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
3. Индекс EF EPI. Уровень владения английским языком. 4-й вып., 2014 . – 46 с.
4. Нагорнюк Л. Є. Формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх журналістів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Л. Є. Нагорнюк. – Тернопіль, 2009. – 20 с.
5. Пасічник О.С. Забезпечення наступності іншомовної освіти в системі «старша школа – ВНЗ» : зацікавлений погляд на проблему / О.С. Пасічник, В.Г. Редько // Рідна школа, 2013. – №11. – С. 21–30.
6. Томазенко Л.В., Хілько Л.А. Навчання студентів усної комунікації на заняттях з корективного курсу іноземної мови / Педагогічний альманах: Збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. – Випуск 18. – 303 с.